

SUOMEN KANOOTTILIITTO RY MELOJAN YMPÄRISTÖOHJELMA

OHJELMAN TAVOITTEET

Lisätä tietoa melonnan ympäristövaikutuksista.

Tarjota ideoita ja käytännön vinkkejä ympäristöä säästävien tapojen omaksumiseksi.

Lisätä liiton kilpailukykyä sekä yhteistyön ja edunvalvonnan mahdollisuuksia erilaisten kumppaneiden ja tukijoiden parissa.

Antaa ideoita oman ympäristön puolesta vaikuttamiseen.

SISÄLTÖ

Johdanto.....	2
Tapahtumien järjestäminen..	4
Melontakalusto.....	8
Matkat ja retket.....	11
Melontarakentaminen.....	15
Muu omaan lähiympäristöön vaikuttaminen.....	17
Liiton toiminnan ympäristövaikutukset.....	18
Maailmaa syleilevää taustaa ohjelmalle.....	18

1. JOHDANTO

Melonta on luonnonläheinen laji. Merkittävä osa melojista harrastaa lajia enemmän tai vähemmän luonnossa liikkumisen vuoksi. Ympäristön kannalta lajin lähtökohdat ovat loistavat: liikutaan omin lihasvoimin ja luonnonvesissä, olipa kohteena sitten retkisaari, paikallinen uimaranta, hikilenkki tai kilpailun maali.

Kuten urheiluaatteeseen kuuluu, aina on mahdollista kehittyä ja päästä korkeammalle, pidemmälle, nopeammin. Melonnan ympäristövaikutusten tarkastelussa ja toiminnan kehittämiseksi entistä laadukkaammaksi on kyse samasta asiasta. Panostamalla ympäristöasioihin me voimme olla vieläkin parempia. Toimintansa ympäristövaikutuksista tietoinen meloja, melontaseura ja liitto voivat omalta osaltaan katsoa tulevia sukupolvia pää pystyssä.

Ohjelman annista

Yksittäiselle melojalle ohjelma tarjoaa ajatuksia oman toiminnan muuttamisesta ympäristöä säästävemmäksi ja eväitä oman ympäristösuhteen syventämiseen. Seuroille ohjelma tarjoaa ideoita yhteisen toiminnan - melonnan, suurten tilaisuuksien järjestämisen, retkien, rakentamisen, kaluston kunnostuksen

-saamisesta kestäväälle pohjalle. Lähivuosina kunnatkin saattavat herätä kyselemään ympäristöajattelun perään myöntäessään toiminta-avustuksia tai vuokratukia. Liitolle ohjelma tarjoaa ideoita kokous- ja muun sisätiloissa tapahtuvan toiminnan kehittämiseen entistä laadukkaammaksi ja kestävämmäksi. Myös kursseille, kilpailuihin ja muihin tapahtumiin tarjotaan kehittämisideoita.

Melonnan haitalliset ympäristövaikutukset ovat pienemmät kuin monen muun lajin. Paljon on kuitenkin kiinni siitä, miten melomaan mennään ja miten siellä toimitaan. Suositaanko esimerkiksi lyhytikäisiä, uusiutumattomia luonnonvaroista tehtyjä tuotteita. Ohjelmassa tarkastellaan suurten tapahtumien järjestämistä, melontakaluston ylläpitoa, matkojen ja retkien tekoa, rakentamista melonnan tarpeisiin ja omaan lähiympäristöön vaikuttamista.

Ohjelman laadinnasta vastaa Suomen Kanoottiliiton Virkistys- ja retkimelontajaos. Ohjelman on toimitanut FM Anna Parkkari. Ohjelmaa työstäneessä ydinryhmässä olivat Anna-Leena Lind, Tuulikki Telaranta, Maare Heinikoski ja Anna Parkkari.

Ohjelman toteutus käytännössä

Ympäristöohjelma kootaan ensimmäisen kerran vuonna 2000. Tulevina vuosina ohjelman toteutumista seurataan, käytännön koulutus-, opastus- ja muuta toimintaa toteutetaan tarpeen mukaan ja ohjelmaa päivitetään saatujen kokemusten ja uusien haasteiden mukaiseksi.

Vuonna 2000 ohjelma jaetaan seuroille ja siitä kerrotaan Meloja-lehdessä. Seuroille myös tarjotaan materiaalia omia tiedotteita ja ilmoitustauluja varten. Tavoitteena on, että mahdollisimman monessa seurassa innostutaan miettimään

omaan tyyliin sopivia ratkaisuja toiminnan ympäristövaikutusten selvittämiseksi ja haitallisten vaikutusten vähentämiseksi. Asiaa edistävän ryhmän kokoaminen antaa jäykkyyttä toimintaan, yhdessä pohtiminen ja ryhtyminen on usein tehokkaita.

Keväällä 2001 järjestetään muutama alueellinen koulutustilaisuus, ja syksyllä kootaan kokemuksia toiminnasta, ongelmista ja onnistumisista sekä pohditaan kehittämistarpeita ja tulevaisuuden haasteita. Ohjelman lähteinä on käytetty useimpia lisätiedon lähteitä -kohdassa luetelluista oppaista.

Kuvitus: Seppo Leinonen. Kuvia saa käyttää ainoastaan melojan ympäristöohjelmasta kerrottaessa.

2. TAPAHTUMIEN JÄRJESTÄMINEN MELONTASEURASSA - PIENET JA SUURET MASSAT KOHTAAVAT

Erityisesti avoveden aikaan järjestetään lukemattomia eri kokoisia melontaväen tapahtumia: kilpailuja, tempauksia, kuntomelontoja, talkoita, esittelyjä ja kursseja. Joulujuhlia, päättäjäisiä, kokouksia ja muita tapahtumia vietetään talvikaanikin sisätiloissa. Melontaväki on aktiivista varsinaisen melontakauden ulkopuolellakin.

Kun koolla on paljon ihmisiä, antaa tapahtuman etukäteissuunnittelu hyvät mahdollisuudet ohjelman ja järjestelyjen onnistumiselle. Suunnittelussa voi kiinnittää huomiota myös tapahtuman ympäristövaikutuksiin. Miettimällä etukäteen missä tapahtuma järjestetään, miten tapahtumaan neuvotaan tulemaan, mitä siellä tarjotaan, millaiset ovat opastuskyltit ja miten varjellaan maastoa säästetään ympäristön lisäksi usein myös omia vaivoja. Toisinaan hyvä suunnittelu ja toteutus säästää myös rahaa.

Tapahtumapaikan valinta

Sisätapahtuman paikaksi kannattaa valita mahdollisimman helposti myös julkisilla kulkuneuvoilla saavutettava paikka. Jos tiedetään osan porukasta tulevan autolla, on varmistettava pysäköintipaikkojen olemassaolo. Jos niitä on rajoitetusti, voi tulo-ohjeissa ohjata kulkuneuvon valintaa.

Sisätapahtumapaikan valinnassa kannattaa kiinnittää huomiota tarjoilumahdollisuuksiin: voiko samasta paikasta esimerkiksi tilata siellä valmistettua ruokaa, onko tiloissa keittiö, astiastot ja pesumahdollisuus. Valmiin palvelun käyttö saattaa olla hyvinkin kohtuuhintaista, ja vähentää talkootyön tarvetta kesken ohjelman. Erilaisten yhteisöjen tilat ovat usein hyvin varustettu kestoastioilla ja hinnatkin ovat kaupallisia palveluja edullisemmat.

Tulo-ohjeet tapahtumaan

Kutsussa ja tulo-ohjeissa voi antaa ohjeita julkisten kulkuneuvojen yhteyksistä ja aikatauluista. Osallistujista voi tehdä listan yhteystietoineen, ja kehottaa tulijoita sopimaan kimpakyytejä - se on myös taloudellisempi vaihtoehto kuin ajaa tapahtumaan monella lähes tyhjällä autolla. Pitkillä matkoilla voi yhteiskyydissä vaihtaa kuskia levän-

neeseen, ja matkaseurasta saattaa olla muutakin iloa. Jo ilmoittautumisvaiheessa kannattaa kysyä mahdollisia kyydintarjoajia ja tarvitsijoita. Tilataksikin käyttö on sopivalla porukalla hyvinkin edullista - syrjäiseen paikkaan voi tulla esimerkiksi julkisilla valtaosan matkasta ja lopun tilataksilla.

Tarjoilut luovat tunnelmaa

Tarjoilujen järjestelyissä on monta mahdollisuutta. Tapahtumapaikka antaa monia mahdollisuuksia tai asettaa erilaisia rajoituksia. Kestoastioiden käyttö on ympäristövaikutusten kannalta yksi keskeinen tekijä. Jos kestoastioiden käyttö ei yrityksistä huolimatta ole mahdollista, voi käyttää biohajoavia tarjoiluastioita, jos astiat on mahdollista lajitella kompostiin tai biojätteen erilliskeräilyyn. Jos niitä ylipäänsä jää jätteeksi. Markkinoilla on ainakin syötäviä kotimaisesta viljasta valmistettuja Kuikan pesä -lautasia ja maissista tehtyjä taco-lautasia.

Urheiluhenkisiin ulkotapahtumiin yleisöä voi myös kehottaa ottamaan omat retkiastiat mukaan. Esimerkiksi partiolaisilla on vakiintunut käytäntö joko omien astioiden käyttöön tai kestoastioiden hankkimiseen lähikoululta tai muusta sopivasta paikasta. Lainatut tai vuokratut astiat

viedään pestäväksi lainapaikkaan.

Omia astioita varten voi perustaa pesupisteen: kaksi isoa vatiä, kiviastioita ja pyyhkeet. Tiskivedet voi kaataa viemäriin tai imeyttää maahan riittävän kaukana rannasta ja kaivosta. Kestoastioille on joissain tapahtumissa sovittu panttimaksu, joka palautetaan astian palaututtua. Esimerkiksi Vantaan Eloviini -tapahtumassa 1998 panttimaksu oli viisi markkaa. Maksu kattoi hankintakustannukset. Osa laseista päätyikin juhlijolle muistoksi.

Lajittelussa opasteet pelastavat paljon

Lajittelua varten tarvitaan selkeät kyltit. Jäteastioiden vieressä seiso-va opastaja voi myös ohjata materiaaleja oikeisiin pönttöihin. Tarjoilussa voi myös miettiä, tarvitseeko pullat, lörtsyt ja piirakat tarjota lautaselta. Ulkotapahtumassa käteen otettava herkun sisältävä servietti on jopa kätevämpi kuin keikkuva tai tuuleen karkaava kertakäyttölautanen. Kerta-annospakattujen mausteiden sijasta kannattaa käyttää isoja pakkauksia, joista osaan saa annostelunokankin. Juomia voi myydä palautuspulloista tai tehdä tiivisteestä mehua. Pienet palautuspullot täytetään keskimäärin 30 ker-

taa, sama pullon siis kiertää monen janoisen kädessä. Tiivistepakkauksissa kannattaa suosia kierrätyskelpoisia materiaaleja, esimerkiksi kartonkia.

Suurten erien pakkausmateriaaleihin on hyvä kiinnittää mahdollisuuksien mukaan huomiota. Kestokäyttöiset kuljetuslaatikot pysyvät käytössä pitkään. Kertakäyttöiset täyttävät jäteastiat hetkessä ja materiaali poistuu käytöstä. Etukäteen kannattaa miettiä, mitä jätteitä tilaisuudessa syntyy. Jos joukossa on kierrätyskelpoisia - kompostoituvaa, pahvia, paperia, lasia, metallipurkkeja - kannattaa niille varata omat jäteastiat. Selkeät kyltit ohjaavat jätteet oikeisiin astioihin.

Lähiherkut tarjolle

Lähellä tuotetut ruuat ja juomat ovat ympäristön kannalta kaukaa tuotuja parempi vaihtoehto. Kotimaiset ja kotimaiset luomutuotteet vähän pakattuina ovat hyviä vaihtoehtoja. Ilman kemiallisia lannoitteita ja torjunta-aineita tuotetut elintarvikkeet ovat yleensä myös mauultaan mainioita.

Melontaseuran suureen tapahtumaan voi vaikkapa kutsua paikallisen luomu tai muun tuottajan tai jalostajan esittelemään omia tuotteitaan. Esittelijän kanssa kannattaa sopia myös kestokäyttöisistä astioista tai mahdollisimman vähän jätettä tuottavista tarjoiluista. Myös esimerkiksi Martat ovat tehokkaita

KAUNEUSKILPAILU KÄYTTÖKALUILLE

Kestoaastioiden käyttöä seurassa voisi edistää vaikkapa "tyylikkäämmät retkiastiat" -kilpailulla. Jonkin tapahtuman yhteydessä kootaan näyttelyksi seuran jäsenten retkiastiasoja, esimerkiksi lautanen, kuppi ja aseet. Kunkin osallistujan astiat katetaan näyttille kissanäyttelyn tapaan. Raatiin voi värvätä seurasta sopivia henkilöitä ja yleisöllekin voi antaa mahdollisuuden äänestää suosikkia. Parhaaksi, kauneimmaksi tai käytännöllisimmäksi valittu palkitaan vaikka lahjakortilla retki-kauppaan tai hierojalle.

järjestämään tapahtumien tarjoiluja. Toisilla yhdistyksillä on kestoastioita vuokrattavana ja monet tarjoiltavista tuotteista valmistetaan itse, varta vasten tapahtumaa varten.

Tarjoilujen määrästä kannattaa kerätä kokemuksia. Vähitellen syntyy tuntuma, paljonko mitään on varattava. Näin säästytään turhilta hankinnoilta. Pehmopapereiksi kannattaa hankkia joutsenmerkittyjä, tietyt pohjoismaiset ympäristökriteerit täyttäviä papereita.

Opastus ja maaston vaaliminen

Jos tapahtuma on toistuva, säästyä aikaa, vaivaa, rahaa ja luonnonvaroja, jos opasteet tehdään kerralla kestäviksi. Kestäviksi tehdyt kyltit ovat usein myös edustavamman näköisiä kuin hätäisesti kasatut tilapäisratkaisut. Kylteille täytyy miettiä sopiva varastointitila, mutta sitten seuraavan tapahtuman järjestäminen onkin jo helppoa. Marjaniemen Melojien pääkaupunkimelonnessa käyttämistä kylteistä osa on käytössä jo pitkälti toista vuosikymmentä.

Melontatapahtumassa täytyy kulkeminen, vesille lähdöt ja rantautumiset suunnitella maaston ehdoilla. Helposti rapautuvat rannat eivät kestä suuria joukkoja, eivät välttämättä pieniäkään. Autoilijoille on

hyvä etukäteen miettiä sopivat paikat riittävän kaukana kuluviista rannoista. Suurissa tapahtumissa laiturilähdöt ja -lopetukset puolustavat paikkaansa. Luonnonsuojelualueet ja muut erityisen herkkät saaret, rannat ja muut paikat kannattaa sivuuttaa omillakin reissuilla, saati sitten suurissa tapahtumissa. Kansallispuistot ja muut yleisön käyttöön tarkoitettujen hienojen luonnonalueiden hyviä käytinkohteita. Massatapahtumat kannattaa kuitenkin järjestää vähemmän herkillä alueilla.

Tapahtumia varten pystytettävät rakenteet kannattaa tehdä ympäristön kannalta järkevistä materiaaleista (Ks. luku 5). Seuraavassa tapahtumassa uudelleen käytettävät katokset, pöydät ja ties mitkä nopeuttavat järjestelyjä.

3. MELONTAKALUSTO - PITKÄIKÄINEN SUOSII KUKKAROA JA YMPÄRISTÖÄ

Kaluston yhteiskäyttö on loistava tapa säästää luonnonvaroja. Yhteisen tai oman kaluston kunnossa pitäminen ja huoltaminen on ympäristön kannalta parempi vaihtoehto kuin lyhytikäisen, halvan välineistön hankkiminen. Mitä useampi käyttää samaa kajakkia tai mitä useamman tunnin se on käytössä, sen suurempi tuotteen palvelutuotos on (ks. maailmoja syleilevää taustaa s. 18).

Korkealaatuiset ja kestävävä välineet ovat turvallisia ja mukavia käyttää. Ne tulevat pitkällä tähtäimellä myös edullisemmaksi. Ympäristön kannalta ne ovat hyviä valintoja. Ennen uuden varusteen hankkimista kannattaa arvioida, voisiko vanhan kunnostaa tai tarvitaanko uutta ylipäänsä.

Uutta hankittaessa kannattaa kiinnittää huomiota välineiden korjattuuteen, varaosiin, käyttöikäennusteeseen ja jos mahdollista suosia kotimaisia materiaaleja.

Hankintoja tehdessä suuremmista eristä hyötyy yleensä taloudellisesti. Myös pakkausmateriaaleja tulee vähemmän. Esimerkiksi Marjanien Melojissa hankittiin kesällä

1999 yhteistilauksena pumppuja kajakin tyhjentämiseen. Samalla voitiin neuvotella merivettä kestävä ruuvit ja muita melontaan sopivia yksityiskohtia, jotka pidentävät pumpun käyttöikä ja tekevät siitä entistä sopivamman melontaan. Pumput saatiin ilman turhia yksittäispakkauksia.

Toimintakulttuuri sanelee kaluston kohtalon

Seuran kaluston kunnolle on keskeistä seuran toimintakulttuuri: Opastetaanko uudet jäsenet arvostamaan yhteistä kalustoa. Epäkohtiin, muun muassa kaluston välipitämättömään huonoon kohteluun kannattaa puuttua heti, ennen kuin kalustoa kuluttavat tavat yleistyvät ja välineet pääsevät rempalleen.

Jos välineillä on omat paikat, joissa ne kuivuvat ja tuulettuvat, on niiden käyttöikä ja -mukavuus sinne tänne viskottua välineistöä parempi. Kaluston omat paikat luovat myös täsmällistä tuntua ja järjestystä vajan toimintoihin. Joissain seuroissa kajakit nimetään omalla henkilökohtaisella nimellä: ehkäpä Kajaa tai Kuikkaa on ikävämpi kolhia rantakivikkoon kuin nimetöntä kajakkia.

Meloille, melontarukkasille, liiveille ja aukkopeitoille voidaan rakentaa säilytystelineet. Esimerkiksi Espoon Eskimoiden mela- ja liivitelinoita tai Marjanien Melojen aukkopeittoja melarukkastelineitä voi käyttää mallina toimiville säilytysjärjestelyille. Tuulessa narulla roikkuvat kuivausrätit ovat miellyttäviä käyttää verrattuna pihalla kasoissa lojuviin epämääräisiin tekstiilikasoihin. Useissa seuroissa on sovittu, että rätteinä käytetään vain pyyhkeitä. Kirpputoreilla on paljon sopuhintaista tarjontaa pienistä pyyhkeistä. Jäsenistöä voi myös pyytää tuomaan kotona tarpeettomia pieniä pyyhkeitä seuran käyttöön. Usein on rätien pesusta sovittu jonkun vastuhenkilön kanssa kerran pari kesästä. Tarpeen mukaan pestyt rätit ovat käyttömukavia.

Vuokrattavalle tai muuten kuljetettavalle kalustolle voi hankkia omat kattotelineet. Seuran retkiä varten voidaan koota tai hankkia valmiita turvallisuuspaketteja hinauskoysiin, ea-välineineen, pumppuiin, valoineen, raketteineen ja savuineen. Lyhyiden iltamelontojen ja pidempien retkien vetäjät voivat pitää seuran yhteisiä paketteja mukana. Silloin ei aloitteleville melojille tai retkenvetäjille tule kiusausta hankkia lyhytikäisiä, halpoja välinei-

tä. Joissain seuroissa on myös lainattavia retkivarusteita (retkikeitin, teltta). Lainavarusteiden palautuksessa on hyvä olla jokin tarkastus tai pantti, jotta varusteiden kunto voidaan aina tarkistaa. Samalla tataan turvallinen ja mukava retki seuraavalle lähtijälle.

Kunnostaminen pidentää ikää

Kaluston kunnostus on ympäristön kannalta hyvä asia, jos käyttöikä pidentyy. Toisaalta kunnostuksessa saatetaan joutua käyttämään ympäristön kannalta kohtuullisen voimakkaita aineita. Jos kunnostusmateriaaleissa ja -aineissa on useita vaihtoehtoja, kannattaa valita ympäristöä vähemmän kuormittava vaihtoehto. Näitä voivat olla esimerkiksi vähemmän liuottimia sisältävät, kokonaan ilman liuottimia olevat aineet ja aineet, joita tarvitaan pienempi määrä kuin vastaavaa toista tuotetta.

Ongelmajätteet ovat aineita, jotka kemiallisen tai muun ominaisuutensa vuoksi voivat aiheuttaa haittaa tai vaaraa ympäristölle tai terveydelle. Räjähdyttävät, hapettavat, sytyttävät, myrkylliset, syövyttävät ja muutoin ympäristölle haitalliset aineet ovat yleensä aina ongelmajätettä. Joskus tunnistaminen voi olla hankalaa puuttuvien merkin-

töjen vuoksi. Näiden aineiden käsittelyssä on oltava varovainen ja aineiden jäämiä ei saa hävittää tavallisen sekajätteen joukossa. Siksi on vaivattomampaa valita ongelmajätteen vaihtoehto, jos se vain on mahdollista.

Kun kunnostustöitä tehdään ulkona, on maaperä suojattava haitallisilta ja vahvoilta aineilta. Sisällä on huolehdittava riittävästä tuuletuksesta ja aineiden hallitusta säilyttämisestä.

Ongelmajätteet turvallisesti talteen

Tavallisia kunnostustöissä ja vajan ylläpidossa syntyviä ongelmajätteitä voivat olla maalit, liimat, lakat, kyllästysaineet, liuottimet kuten tärpätti, tinneri, tolueeni, lyijyakut, jäteöljyt, nappiparistot, ladattavat paristot, loisteputket, torjunta- ja kasvin-suojeluaineet, erilaiset hapot ja emäkset. Myös esimerkiksi maalilla, liimalla ja lakalla likaantuneet työtarvikkeet ovat ongelmajätettä. Aivan kuivat maalipurkit voi laittaa sekajätteen joukkoon. Jos purkissa on juoksevaa maalia, eikä sitä enää tarvita, kuuluu purkki ongelmajätekeräykseen. Aineita hankittaessa kannattaa kysyä, ovatko ne ongelmajätettä.

Jätelain mukaan ongelmajätteitä ei saa sekoittaa keskenään eikä muihin jätteisiin ja aineisiin. Kaikki ongelmajätelajit on pakattava erikseen. Monet aineet reagoivat kiihkeästi, jos ne joutuvat kosketuksiin keskenään. Lisäksi sekoittaminen hankaloittaa ongelmajätteiden käsittelyä laitoksessa. Kunnilla on velvollisuus huolehtia ongelmajätteiden vastaanoton järjestämisestä. Kotitalouksille palvelu on yleensä maksutonta, yhteisöille ja yrityksille on omat vastaanottohinnat. Kunnan jätehuoltoviranomaiselta voi kysyä neuvoa ongelmajätteiden keräämisestä.

Vanhaa, käytössä kulunutta, mutta muuten turvallista kalustoa voi edelleen pitää käytössä esimerkiksi kesämökillä tai vaikkapa lahjoittamalla sitä aloittelevalle naapuriseuralle.

Seurassa voi myös järjestää tavaravaihtopäivän tai huutokaupan seuran tai jäsenten omista varusteista. Tavaravaihtoon voi ottaa muitakin liikunta- ja urheiluvälineitä.

4. MATKAT JA RETKET

Melontaporukat tekevät monenlaisia matkoja: kilpailuihin, muihin tapahtumiin, koskelle ja retken lähtöpaikkaan. Retkeilyä harrastavat liikkuvat monenlaisissa vesistöissä monenlaisin retkitottumuksin.

Kun melontatapahtumiin mennään henkilöautolla, sovitaan kyydille yhteinen lähtöpaikka ja -aika. Samalla saadaan matkaseuraa muista alan harrastajista. Mitä täydempi auto on, sitä pienempi on kunkin matkalaisen ympäristökuormitus. Kimpakyydit ovatkin monissa seuroissa arkipäivää.

Tilataksilla erämaahan

Tielaitoksen henkilöliikennetutkimuksen mukaan puolet henkilöautomatkoista on alle kuusi kilometriä. Erityisesti lyhyillä matkoilla on mahdollista nauttia pyöräilyn, juoksun, kävelyn ja rullaluistelun iloista. Seuran kannattaa panostaa pyörätelineisiin. Jos tilaa on, vähentävät aktiivijäsenten varustekaapit aina mukana kuljetettavan tavarann määrää ja lisäävät polkupyöräily-alttiutta.

Julkisilla kulkuvälineilläkin pääsee moneen paikkaan. Esimerkiksi Helsingin Melojat järjestivät kesällä

1999 melontaretken Inariin. Kajakit kuljetettiin etelästä perille yhdellä autolla ja trailerilla. Porukka tuli junalla, bussilla ja tilataksilla. Ensimmäisellä viikolla järvellä meloi kuusi retkeläistä - toisella viikolla toiset kuusi samalla kalustolla. Retken järjestelyjen ympäristövaikutukset olivat huomattavasti pienemmät, kuin jos kajakkeja olisi kuljetettu edestakaisin usealla autolla. Taksi myös mahdollistaa lähdön ja paluun eri paikoista. Kulut ovat kilpailukykyiset autoilun kulujen kanssa, jos porukassa on sopiva määrä ihmisiä.

Luonnossa liikkumisen taidot vielä tuttuja

Retkeilyssä on niin ikään mahdollisuus valita enemmän tai vähemmän ympäristöön vaikuttavia toimintatapoja. Jokamiehen oikeudet ja -velvollisuudet ovat vielä aika tuttuja suomalaisille. Toivottavasti perinne siirtyy edelleen, kasvaahan suomalaisista lapsista ja nuorista valtaosa nykyään rakennetuilla alueilla. Retkeily luonnossa luonnon ehdoilla on kansallista pääomaa, jonka soisi säilyvän sukupolvelta toiselle. Kesällä 1999 eräs melojaporukka leirytyi Tallholmenin saareen Siipoossa. Lämmiteltiin yleisessä käytössä olevaa saunaa, kuunneltiin lintuja, nautittiin kesäillan tunnelmasta. Äkkiä pörähti rantaan moot-

toriveneellinen nuorisoa. Sovittiin saunavuoroista - ja sitten veneestä kaivettiin esille moottorisaha saunapuiden tekoon. Kesäillan rauha ja leiritunnelma oli mennyt.

Retkeilyyn kuuluu periaate, ettei seuraava tulija voi aavistaa jonkun juuri leiriytyneen tai pysähtyneen samalla paikalla. Tarvikkeet, jotka on tuotu mukana, viedään mennessä. Jätteet kulkevat kajakissa yhtä hyvin kuin samat tavarat ennen jättevaihetta.

Eväät voi kotoa pakata käytännöllisiin vesitiiviisiin purkkeihin ja pusseihin. Vuosikausia kestävä vesitiiviit muovipurkit ovat melojalle kannattava sijoitus. Kaupassakin voi miettiä millaisia jäteongelmia kotiin tai retkelle tuo.

Suuret retkiporukat on helppointa ohjata valmiisiin leiripaikkoihin, joissa on esimerkiksi käymälät. Jos leiriydytään muualla, on tarpeet tehtävä niin, että ne peitetään eivätkä paperit lentele pitkin. Tarpeita ei saa myöskään tehdä lähelle mahdollisia juomavesilähteitä. Porukalla voi myös sopia yhteisen kuopan käytöstä, johon voi heittää hiukan maata aina käynnin jälkeen. Suurista tapahtumista on sovittava maanomistajan kanssa.

Retkellä astiat tiskataan maalla, koska maaperä pystyy käsittelemään ravinteet paljon järveä ja merta tehokkaammin. Rannassa liiluvat makaronin jämat eivät myöskään ilahduta seuraavaa rantautujaa tai iltauinnille menijää.

Pidä Saaristo siistinä -järjestö tarjoaa melojille alennettua vuosimaksua, jos seura maksaa yhteisön vuosimaksun. Muuten on jätteet tuotava mukana kotirantaan tai kotiin asti. Vuoden 2000 seurajäsenmaksut ovat:

- 150 jäsentä 400 mk
151 - 500 jäsentä 700 mk
501 - jäsentä 1000 mk

Yksittäisen melojan Roska-Roope merkki maksaa 50 mk, jos seura on maksanut yhteisömaksun. Muuten hinta on 100 mk. Roope-palveluihin kuuluu etenkin Järvi-Suomessa ja Pohjanlahdella jättepisteiden ja kuivakäymälöiden lisäksi myös rantautumis- ja leiripaikkojen ylläpito, ja muun muassa jäsen sauna.

Yhteyshenkilö:
Katja Rytönen,
Pidä Saaristo Siistinä ry
Arkipelagus, Aurajoki
20100 Turku
(02) 274 5513
www.roskaroope.net

Linnustoa lähellä

Melomalla pääsee paikkoihin, joihin ei esimerkiksi veneellä ole menemistä. Herkkiä ja helposti kuluvia rantoja ja kasvillisuutta tulee välttää. Melojan on siksi syytä miettiä, miten lähellä rantaa liikkuu, miten läheltä lintujen poikueita meloo ja mihin rantoihin nousee maihin.

Vain osa linnuista ilmaisee reviirinsä hyökkäävästi, monet vain uivat tai lentävät pois pesältä. Silloin poikaset tai munat saattavat olla vaarassa: ne joko paleltuvat, kylmettyvät tai tulevat syödyksi. Hajaantuneet poikueet ovat helpompi saalis pedoille kuin emon hallinnassa oleva laivue. Esimerkiksi haahkat uivat ns. periskooppiuintia puoliiksi vedensissä, jolloin niitä on vaikea havaita. Vaikkei meloja tarkoi-takaan paha, saattaa häiriö luoda tilanteen, jossa pesue on mennyt. Melojan tulee ensisijaisesti välttää

rauhoitettuja lintuluotoja. Nämä on merkitty pienellä, yleensä punakeltaisella kyltillä. Tekstiä ei vesille näe, mutta paikasta -kallioinen luoto, lintuja tai linnunjätköksiä näkyvisä - voi jo päätellä kyseessä olevan lintuluodon. Rauhoidusmääräyksissä on usein mukana 25 metrin vesialue luodon ympäriltä. Kauem-paakin voi meloa. Rannassa pitkään vehtaaminen, esimerkiksi uistelun merkeissä, saattaa estää emoa palaamasta pesälle moneen tuntiin.

Rannasta nouseva linnusto on jos sinänsä hälytysmerkki: olet liian lähellä. Vastuullinen meloja välttää myös muita kallioisia, selvästi pesittyjä lintuluotoja vaikkei niissä rauhoiduskylttiä olekaan. Erityisesti alkukesästä on syytä tarkkaan miettiä mihin leiriytyy: hyviä ovat muidenkin käyttämät vakiohäiriöiset paikat. Jos päättää lintujen pesinnän aikaan leiriytyä mahdollisesti pesittyyn paik-

LINTUTRAGEDIA MELONTARETKELLÄ

Kesällä 1999 eräs melojaporukka nautti kesäpäivästä Espoon vesillä. Retkikunta lähestyi lintusaarta, ja vetäjä huuteli taaempaa "kierretään saari kauempaa". Kärki kuitenkin lähenei saaren rantaan, eivätkä linnut näyttäneet häiriintyvän. Hetken kuluttua haahkaemot lensivät tiehensä, ja poikaset sukelsivat pinnan alle piiloon. Poikasten sukeltettua paikalle lensi kalalokki, joka odotteli poikasten pullahtavan pintaan. Kärkkijä nappasi ensimmäisen tulijan nokkaansa ja söi sen. Ainakin tämä melojaporukka kertoi kiertävänsä luodot hiukan kauempaa jatkossa.

SAARISTON HYÖTYKASVIT

Heinäkuussa 1999 Marjaniemen Melojien retkemelontakurssin retkellä pidettiin kovaa tuulta saareissa. Ajankuluksi järjestettiin läsnäolevin voimin kurssi villeistä ravinto- ja muista hyötykasveista. Alkukesän ruohosipulit, loppukesän mäkimeiramat ja ruusun terälehdet pirstävät retken ruokahetkiä, mesiangervo sopii retkiapteekkiin tai teepannuun. Hyödyllisiä ja kauniita eväitä!

kaan, on syytä laittaa teltta kalliolle ja välttää muuta liikkumista kuin paikalliset kajakit teltalle ja takaisin.

Lintuluodoista osa on rauhoitettuja heinäkuun, osa elokuun puoliväliin. Esimerkiksi tukkakoskelo, selkälokki ja pilkkasiipi pesivät loppukesästä. Kaikkien lintujen pesintä ei siis rajoitu aivan alkukesään. Maihinnou-suun voi käyttää rantoja joissa on muita käyttäjiä tai joissa tietää olevan paljon käyttöä.

Koirat on metsästyslain mukaan pidettävä kytkettyinä 1.4.- 31.8. Kisat eivät ylipäänsä kuulu saariin.

Viime vuosina on oltu harvinaiset tietoisia ihmisen veteen päästämien ravinteiden vaikutuksista. Vaikka juuri edellisenä kesänä ei ollutkaan valtaisia leväkukintoja, on syytä jatkuvasti kiinnittää huomiota siihen, ettei vesistöön pääse ravinteita turhaan. Suomalainen ympäristöjärjestö Natur och Miljö laski Itämerikampanjan yhteydessä, että yksi pissalla käynti kasvattaa 170 grammaa levää, koko päivän kaikki tarpeet useamman kilon. Ulosteiden suhteen toinen ongelma voivat olla bakteerit: jos esimerkiksi melontaseuran käymälä tyhjennetään rantaan tai rantakaislikkoon, ovat kolij ja muut bakteerit uimareiden ja muiden vedessä pulaaajien kiusana.

5. MELONTARAKENTAMINEN

Melonnän käyttöön tarvitaan varastotiloja, katoksia, laitureita, käymälöitä ja muitakin rakenteita. Niin kuin muussakin rakentamisessa, on hyvin suunniteltu puoleksi tehty. Suunnittelussa kannattaa ajatella hiukan myös käyttöikä ja käytön jälkeisiä asioita. Kyllästävä puun voi polttaa tai toimittaa hakettavaksi vaikkapa ison laitoksen polttoaineksi, ja kyllästetty puu on kallista kaatopaikkajätettä.

Punamullalla tai muulla perinteisellä maalilla maalaaminen säästää vaivoja maalikerrosta uusittaessa: vanhaan maalia ei tarvitse poistaa ennen uutta kerrosta. Lateksimaalit on työläästi raaputettava tai puhallettava pois ennen uutta silausta. Sipoon Melojien vuonna 1998 valmistuneet vajat istuvat rantaan perinteisellä tyylillä: malli on vanhasta venevajasta ja punamulta hivelee merellä melovan silmää. Muutaman kymmenen vuoden päästä Sipossa voidaan pitää taas punamullan keittotalkoot, ja sivellä uusi pinta vanhan päälle. Perinteiset keittomaalit kuten punamulta, pellavaöljymaalit, kalkkimaalit, liimamaalit eli luumaaalit sekä pellavaöljy sellaisenaan muodostavat puun pinnalle hengittävän kalvon. Muovipohjaiset

lateksi- ja alkydimaalit eivät anna puun hengittää. Veneenrakentajat kertovat, että kotimaisella, pohjoisissa oloissa kasvaneella pellavaöljyllä on hometta estävä vaikutus.

Esimerkiksi Helsingin Melojat rakensivat uudet kajakkitalineet Soutustadionin vajalle kesällä 1999. Talineet tulivat maapohjalle, ja kyllästettyä puuta käytettiin vain maan kanssa kosketuksissa oleviin osiin. Muut osat tehtiin kyllästävästä puusta, joka on edullisempaa ja ei aiheuta samanlaista jäteongelmaa kuin polttokelvoton kyllästetty puu, jos talineet joskus joudutaan purkamaan. Talineet suunniteltiin siten, että tila käytettiin mahdollisimman tehokkaasti hyödyksi.

Pohdi pengerrykset

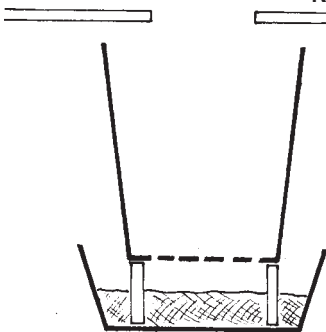
Rakentamispaikka kannattaa tarkoin valita: tontilla olevien puiden säästäminen tekee ympäristöstä valmiiksi kodikkaan. Turhat maansiirrot ja pengerrykset ovat kalliita ja vievät paljon energiaa. Rakennukset kannattaa suunnitella oleviin oloihin sopiviksi. Jos rantaa haluaa pengertää tai muuten runsaasti muokata, kannattaa tarkkaan selvittää vedenpinnan vaihtelut ja veden valumat tontilla muutenkin, esimerkiksi rannan pengertäminen. Esi-

merkiksi Soutustadionin vieressä kaupunki poisti rannan pusikkoja ja puustoa näkymän vuoksi. Tilalle tehtiin maapenger, joka kuitenkin valui mereen talvitulvien myötä, kun juuristo ei enää sitonut maata. Pian saadaan miettiä miten rantaa vahvistetaan eroosion hillitsemiseksi ja miten rantapolku saadaan ylipäänsä säilymään.

Energiankulutukseen on hyvä kiinnittää huomiota. Ajustimet lämmitimiin ja saunaan tuovat myös turvallisuutta usein puuranteisilla vajoilla. Lämpimän veden kulutusta kannattaa seurata, ja hankkia vaikkapa vettä säästävä suihku ja suihkujen automaattiannostelu saunatiloihin.

Kompostoivat käymälät ovat hyvin hoidettuina sopivia ratkaisuja melontaseuroihin. Nesteet ja muun erottelevat käymälät ovat yleensä

hajuttomia. Seosaineen riittävä käyttö ja ilmastointiputken oikea koko takaavat käyttömukavuuden. Jos seuraan hankitaan käymälän tyhjennys ostopalveluna, kannattaa valita vaihtoehto, jossa tyhjentäjä kompostoi jätteen tai jossa jäte menee kunnan jätevedenpuhdistamolle. Suoraan kaatopaikalle viettävien säiliöiden sisältö tuottaa kaatopaikalla esimerkiksi metaania, joka on voimakas kasvihuonekaasu. Kunnan kanssa kannattaa keskustella vaihtoehtoista, kompostikäymälän rakentamiselle saattaa jopa saada taloudellista tukea. Siipoon Melojien kanssa samalla tontilla olevassa venesatamassa voi tutustua punamultaisiin kaupallista tuotantoa oleviin kompostikäymälöihin. Yksinkertainen kompostikäymälän malli on kuvassa. Kuvasta puuttuu oleellinen - ilmastointiputki alhaalta säiliöstä ylös katolle. **Kuva Suomen luonnonsuojeluliiton Kesäemökin ympäristöoppaasta.**

Puuseella ja kompostikäymälällä on ero: jälkimmäisessä kompostoituminen harventaa tarvittavia tyhjennyskertoja ja pitää varmemmin hajuhaivat loitolla. Ohessa on kaavakuva yksinkertaisesta kompostikäymäläratkaisusta. Jätökset ja kuivike kerääntyvät ylempään saaviin, jossa on rei'itetty pohja. Sen alla on nesteen keruuta varten laakea saavi, jonka pohjalla on turvetta.

6. MUU OMAAN LÄHIYMPÄRISTÖÖN VAIKUTTAMINEN

Melojat liikkuvat paljon omassa lähiympäristössään. Lähivedet, ehkäpä lähimetsät ja -puistotkin ovat tuttuja. Rekisteröityneen yhdistyksen on yksittäistä asukasta helpompi ottaa kantaa lähiympäristön rakennus- ja muihin hankkeisiin. Monissa kunnissa vielä rakentamattomia rantoja uhkaa niiden rakentaminen joko asuin- tai virkistyskäyttöön. On sääli, jos rakennetuilla alueilla ei säily luonnontilaisen oloisia rantoja vaikkapa lasten ihmeteltäväksi.

Roskaantuminen on silmiinpistävä ongelma monin paikoin rannoissa ja muuallakin. Melontaseurat voivat olla aloitteellisia ja järjestää omia talkoita tai tehdä yhteistyötä kunnan tai muiden siivoustalkoita järjestävien tahojen kanssa.

Helsingissä läntisen vesialueen melonta- ja muut harrastusseurat tekivät vuonna 1998 hakemuksen vesiskootterijalun rajoittamiseksi Seurasaarenselällä ja Laajalahdella. Uudenmaan ympäristökeskus antoi kaupunkeja, muita yhdistyksiä ja skootterivuokraamoja kuultuaan alueelle ajokiellon muualla kuin merkityillä väylillä ja ajossa sata-masta väylälle.

Helsingin itäisillä alueilla Marjanie-

men Melojien aloitteesta 19 alueen asukas-, harrastus ja muuta yhdistystä teki niinkään hakemuksen vesiskootterijalun rajoittamiseksi erityisesti kapeissa salmissa, lahdissa ja rannoilla. Huhtikuussa 2000 ennakoitiin, että päätös saataisiin aikaiseksi kesäkuun alkuun mennessä. Osin samalle alueelle, osin laajemmalle alueelle on haettu toistakin rajoitusta alueen mökkiläisten, asukkaiden ja muiden alueella aikaa viettävien aloitteesta (500 allekirjoittajaa).

Suomen kanoottiliiton Virkistys- ja retkimelontajaois on tehnyt aloitteen Suomen ympäristökeskukselle, että luonnonsuojelualueista ja muista rauhoitetuista alueista pidettäisiin yllä yhtä kuntakohtaisia listaa, josta olisi helppo tarkistaa oman alueen suojelualueet.

Uuden maankäyttö- ja rakennuslain myötä kunnat vastaavat kaavoituksesta yhä itsenäisemmin. Lain mukaan asukkaita ja järjestöjä pitää kuulla yhä aikaisemmin ja enemmän. Ympäristönsä hyvin tuntevat asukkaat osaavat kertoa, mitkä paikat ovat arvokkaita ja virkistykseen sopivia. Myös viheralueiden hoidon suunnitteluun on joissain kaupungeissa alettu kutsua mukaan asukkaita ja järjestöjä. Myös melontaseurat voivat olla aloitteellisia kunnan suuntaan.

7. LIITON TOIMINNAN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN TARKASTELU

Liiton toimintaan liittyy myös monenlaisia toimia, joilla on enemmän tai vähemmän ympäristövaikutuksia. Kokousjärjestelyissä ja matkoissa voi noudattaa samoja periaatteita kuin edellä on kerrottu. Joissain asioissa lienee myös mahdollista järjestää sähköposti-, verkko- tai puhelinkokouksia.

Toimistoon liittyy paljon energiankulutukseen, koneiden valintaan ja kunnossapitoon, muihin hankintoihin, paperinkäyttöön, jätehuoltoon ja ongelmajätteisiin kuuluvia asioita. Suomen liikunnan ja Urheilun ympäristöhanke on tuottanut hyvän tarkistuslistan toimistojen ympäristövaikutuksista, siitä on hyvä lähteä liikkeelle. Samaa listaa voi käyttää hyväksi seuran hallintoa kehitettäessä.

8. MAAILMAA SYLEILEVÄÄ TAUSTAA OHJELMALLE

Maapallon asukkaista viidennes käyttää neljä viidennestä luonnonvaroista. Lähivuosina ja vuosikymmeninä tuo suhde tulee muuttamaan, koska väestörikkaiden vähemmän kehittyneiden maiden ihmiset haluavat nostaa elintasoaan muistuttamaan enemmän teollisten länsimaiden elämää. Maapallo on rajallinen planeetta; osa käyttämistämme luonnonvaroista uudistuu, osa ei. Siksi on muun muassa alettu puhua ekotehokkaasta tuotannosta ja kulutuksesta. Entistä vähemmän luonnonvaroista tehdään yhä suurempi määrä yhä laadukkaampia tuotteita, jotka pysyvät käytössä yhä pidempään palvelen yhä useampia käyttäjiä.

Ekotehokkuus on materiaalin tehokasta käyttöä

Tuotantovaiheessa ekotehokkuus tarkoittaa muun muassa materiaalien tehokasta käyttöä. Esimerkiksi sitä, että kaikki käyttöön otettu materiaali hyödynnetään. Myös prosessien tehostaminen voi tulla kyseeseen. Tämä tarkoittaa, että vähennetään esimerkiksi veden kulutusta käyttämällä samaa vettä uudelleen, kuten paperiteollisuudessa nykyisin tehdään. Kuljetusten vähentäminen, esimerkiksi paikallisten raaka-aineiden valitseminen, tuo tehokkuutta tuotantoon. Myös uusiomateriaalien käyttö tehostaa tuotantoa vähentämällä neitseellisten raaka-aineiden hankkimisen ja jalostamisen kuluja.

Kulutusvalinnoissa ekotehokkuus tarkoittaa valintojen tekemistä: millaisia palveluja tai tuotteita käytetään. Esimerkiksi suosimalla palveluja tavaroiden ostamisen sijaan voi vähentää luonnonvarojen kulutusta. Lahjaksi voi antaa lahjakortin hierojalle sen halvan ja helposti hajoavan, korjauskelvottoman hieromalaitteen sijaan. Tuotteiden pitkäikäisyys, kestävyys, korjauskelpoisuus sekä monikäyttöisyys lisää ekotehokkuutta. Tavaroiden ja palvelujen yhteiskäyttö, vuokraus, lainaus ja liisuus on niin ikään luonnonvaroja säästävää toimintaa. Yhteisessä käytössä olevien tavaroiden huolto ja korjaus tekee käytöstä vieläkin ympäristöä säästävämpää.

Eri aikoina on jätteisiinkin suhtauduttu eri tavoin. On uskottu, että jätteen ongelma ratkeaa kun:

1. Laittaa roskat roskikseen. Käytännössä tämä lähinnä vähentää roskaantumista ja lisää ympäristön viihtyisyyttä vähentämällä sotkua.
2. Lajittelee ja kierrättää. Kierrätysajatus on tullut yleisesti tutuksi, ja on ihan tavanomaista lajitella paperia, maitotölkkejä, lasia ja muitakin jätteitä. Tässä on hyvät puolensa, materiaalit saadaan uudestaan käyttöön raaka-aineena. Kierrätyksen ylenpalttinen lisääntyminen ei kuitenkaan välttämättä vähennä luonnonvarojen kulutusta kokonaisuudessaan.
3. Välttää jätteen syntyä. Jos en hanki tuotteita, joista helposti tulee

jätettä, ei kotonani synny jätettä. Jätteiden syntyä voi ehkäistä suosimalla palveluja, yhteiskäyttöä, vuokraamista, lainaamista, liisua, kestäviä tuotteita, kunnostettavia ja huollettavia tuotteita, uudelleenkäyttöä ja aineettomia huveja.

Nykyisin puhutaan ekologisesta selkäreputa. Se ei ole retkikaupan uusiin rikkamalli, vaan käsite jolla tarkoitetaan tuotteen koko raaka-aineen hankkimisen, valmistuksen, käytön ja käytöstä poistovaiheen aikana kuluttamia luonnonvaroja. Mukana on paljon muutakin kuin jättevaihe tai tuotteen markkinoille kuljettamisen kuluttama energiamäärä. Esimerkiksi viiden gramman kultasormuksen valmistamiseen tarvitaan lähes kaksi tonnia luonnonvaroja. Tuohisormuksen ekologista selkäreppua ei liene vielä laskettu.

Toinen uusi käsite vertaa tuotteen ekologista selkäreppua tuotteen tarjoaman palvelun määrään. Sillä arvioidaan, mikä on luonnonvarojen kulutus esimerkiksi kahvikupin tai kajakin käyttökertaa kohden, liikennevälineellä siirrettyä kilometriä tai pesukoneella pestyä pyykkikiloa kohden.

Lainaus Suomen luonnonsuojelu-liiton opaasta Kestävien valintojen taito - ekotehokkuus ja kohtuus koulussa. Kirjoittanut Kati Vähä-Jaakkola. 1999.

LISÄTIEDON LÄHTEITÄ

Järjestön hallinnon ympäristökatselmus. Muutaman liuskan kooste keskeisistä asioista. Suomen Liikunta- ja Urheilu, ympäristöhanke, 2000.

Kestävät kemut - esite juhlista ilman kerta-astioita. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, jätehuoltolaitos, 1997. p. 09-1561 508. Yksittäiskappaleet veloitusetta koko maahan.

Kesämökin ympäristöopas. Toim. Helena Tengvall, Suomen luonnonsuojeluliitto, 1992.

Leirinjärjestäjän ympäristökansio, Liikunnan ja urheilun ympäristöhanke. 1999.

Milloin tarvitaan kyllästettyä puuta? Esite, Suomen ympäristökeskus ja Kuluttajavirasto p. 09-403 000.

Tuotteelle pitkää ikää. Huolto-, kunnostus-, vuokraus- ja yhteiskäyttöpalveluja. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, jätehuoltolaitos, 1997. p. 09-1561 508. Yksittäiskappaleet veloitusetta koko maahan.

Urheiluseuran ympäristökansio. Suomen Liikunta- ja Urheilu, ympäristöhanke, 2000. Noin 40 mk.p. 09-348 121

Vastuullista kulutusta ekotehokkaasti ja kohtuudella -esite, Suomen luonnonsuojeluliitto. 1998.

Ympäristöopas tapahtumien järjestäjille. Matkailun edistämiskeskus, Kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö ja suunnittelukeskus. 1999. Sopii esimerkiksi kilpailujen tai muiden isojen tapahtumien suunnitteluun.

Kuvitus: Seppo Leinonen. Kuvia saa käyttää ainoastaan melojan ympäristöohjelmasta kerrottaessa.